

La pronúncia és *klá* en tot el Princ., Illes i Maestr., però *klár* amb *-r* sensible no és sols val. sinó també general en ross. (rima inequívoca): «és el cant de la terra abundosa, / que vibra en les conques i cales del mar, / amb la fulla de plata harmoniosa... / I ros, del sitrell, rajará l'oli *clar*», JoSebPons (*La Driade de l'Oliu*, v. 28); «aquells aibris *klárs*», Els Angles de Capcir (1960); en realitat aquesta pronúncia s'hauria pogut esperar tan general com en el cas de *pur*, *ver*, *mar*, *cor* i els altres monosíl·labs, de manera que la diferència amb *pur*, etc. potser s'ha d'explicar pel fet que *pur*, *cor* i anàlegs s'usen molt menys sovint en plural, mentre que *clars* és tant o més freqüent que *clar*, i davant s hi hagué tendència molt més antiga i irresistible a l'emudiment de la *r* (d'on l'aparició de casos d'emudiment i d'ultracorrecció de *-r* en val.)

Assenyalo poc conegudes construccions adverbials. «Si voleu sabè'l seu nom / Roseta se diu per nom — tothom ho sap a la clara», S. xvii, romanç recollit a Cerdanya per Pau Piferrer (MilàF, *Romillo*, 113.31). Pel *clar* 'clarament' molt usat en els escrits juvenils de Coromines (després no ho deia, però ja en veig molts casos en cartes seves de 1896-7) o: «jo no vui fer res fins a saber *pel clar*, que després no haurem de tornar endarrera», «si feia més fi anar an els palcos del primer pis o an els de la platea, i estic esperant amb ànsia que la J. ho acabí de resoldre *pel clar*» (cartes de 1902), «nosaltres --- no podem ser imparcials: diem-ho *pel clar*: nosaltres som amics de França ---», discurs a Perpinyà 1917. Amb l'acc. 'rar': «Ibo! Oh l'Ibo! — vaig comensar a cridar quan ja era tan llustre que les fegonades que *de clar en clar* esclataven, il·luminaven el bosc», MVayreda, *Punyalada*, xv, 240 (t, 188); «una fredor de relacions entre oncle y nebot, que sols s'escrivien *de clar en clar*», id. *Sang Nova* (t, ii, 11).

DERIV.: *Clara* 'l'albumen de l'ou' [c. 1400, *AlcM*]; «la — o blanc del ou: albumen», OPou (*TbPu.*, 48a); general a tot el territori continental de la llengua (mall.-men. *blanc d'ou*), fins a l'extrem N. (pertot a Cardós i V. Ferrera, 1932-4, etc.): denominació paral·lela a l'it. *chiara* (*AlS*, 1134; *AGIt.* xvi, 67) i oc. ant. *clara* (avui prov., lld., alv., lle., si bé no gc. [lèrm]), i manlleu romànic en els parlars oberdeutsch (cf. *FEW* II, 742a45-49); el tipus *CLARIA, d'on el fr. *glaiere* [S. XII], avui també força estès en parlars d'Oc (especialment delf. i lld., com tol. *glayro*, albigès *glèiro*, *FEW* II, 738; Ronjat, *GrHistProv.* II, 63) arriba fins al nostre Capcir *la kléjre*, Formiguera, 1961 i algun altre sector del rossellonès.

Clarea [fi del segle XIV, Eiximenis, i en rima en Jaume Roig, *Spill*, v. 2665] 'espècie d'hidromel alcohòlic': entre les espècies de vi, en Onofre Pou (traduït *nectar i mulsum*, *TbPu.*, 21, 211; detalls en *DTò*. i Lacav.): mot (a distingir de 'claror dèbil, qualitat de clar' mall., men., i de *claresa* 'qualitat de clar' 1617, *AlcM*) que reapareix en cast. antiq. (S. XVI) i it. ant. *chiarèa* 'espècie de medicina' (S. XV) a favor de la identificació amb *clarea* 'qualitat de clar' sostinguda per *AlcM*, que implicaria que en it. i cast. sigui catala-

nisme, idea ben sostenible, es pot fer valer no sols el fet de l'aparició en cat. 100 o 150 anys abans, i el caràcter més aviat hipotètic del fr. ant. *claree*, sinó també que la primera aparició en castellà, a. 1525, és en un text traduït del català; però veg. les raons de pes que faig valer en DCEC, s. v. *claro*, n. 2 (observem també que Miquel Agustí, a. 1617, distingeix entre *clarea* 'beguda' i *claresa* 'claredat', veg. les cites en *AlcM*). Per al nom de planta *clarea*, 'chelidonium majus', més cast. que cat., en b. ll. *sclarea*, etc., veg. Bertoldi, *ARom.* VII, 281-2.

Claredat [Llull; Bmetge, etc.], variant *clardat* diversos cops en Desclot (Coll, *NCL.* v, 220); «axí con lo dit emperador estava en la pica on rebia lo baptisme, vench del cel damunt ell una gran *claredat*», c. 1400, *Eximilis e Mir.*; *claradat* en la *Questa* de Reixac (44.13). Abstractes concurrents: *claror*, que en cat. pren tot seguit tan gran volada que se superposa a la major part de les accs. de *llum*, en una proporció sense equivalent en cap altra llengua romànica;² en l'Edat Mitjana encara *claredat* té l'ample abast semàntic i fraseològic de les altres llengües romàniques: «la cambra era molt scura, sense que no-y havia lum ni *claredat* neguna», JoMartorell (Ag. II, 10), mentre que en la *Cròn.* de Jaume I, en JRoig, *Spill*, 325, *claror* és 'claredat' o 'llustre, il·lustració'; però ja a la fi de l'Edat Mitjana degué usurpar més i més les accs. de *llum* i *claredat diürna*; ja reemplaça *llum* en el sentit de 'llum del sol que toca en un lloc' en doc. ross. de 1382 «per no tolre vista e *claror* a la Loça del Consolat» (Alart, *InvLC*, que hi afegeix cita de quatre textos literaris del S. XV en accs. potser diferents); el *DTò*. (1660) porta *llevar o impedir la claror*, 'claredat, lum, claror, finestra, forat pera pendrer claror: lumen' i de *claror* remet a *resplendor* ja en l'ed. 1640.

«Mes alça al llantió la ullada trista / y a sa claror verda planície ha vista», *Atl.* II, p. 32; «la claror d'aquell carrer, y sobretot lo doll que n'eixia d'aquell aparador», «per què cremaven tants llums des de mitja tarda? --- ella 'ls havia fet encendre, assedegada de *clarors*», NOLLER, *Papallona*, pp. 28, 220; «tot això passava per ma fantasia, com per un mirall a mitja claror», id. *Notes de Color*, 193; fins i tot amb el matis de 'llum crepuscular', en el qual és no sols del Princ. sinó també de tot el val., d'on la locució adverbial: «mentres ella, per un cantó, s'afanyaria forsa, *de claror a claror*, per guanyar diners», *Papallona*, 190; «mos desem *entre dos clarós*, pa que no diguen que uno és més fluix que un mosquitet», *Canyissaes*, 114, forma en la qual aquesta locució és també usual, almenys, en el Maestrat i Mall.

Contra-claror [1695, Lacav.; «f. trasluz», Belvitges]. *Contra-claror* locució adverbial «Fra Joan clou les papelles / mes la veu *contra-claror*», Maragall, *Fra Garí* (O. C. I, 88). Més sovint en la variant *a contra-claror*: «les palmes y llorers que brandejaven per l'ayre, es veyen a *contra-claror* destenyits per una vegetació fantàstica», NOLLER, *Papall.*, 208; loc. prep. «aquell cavaller que anava acostant-se a *contra-claror* del sol ponent», NOLLER, *L'Escanya-pobres*, 47; «obrint i tan-